

Salman Rüşdi diye biri var mı??

"Jaipur olayında sorun yaratmayan tek şey teolojiden beslenmiş bir ifade özgürlüğü saldırısıdır." Tarihçi Faisal Devji yazıyor.

Salman Rüşdi'nin Jaipur Edebiyat Festivali'ne katılmayışıyla ilgili yeni tartışma, çok da klişeleşmiş bir şekilde ifade özgürlüğüne bir saldırı olarak algılandı. Tabii ki Rüşdi'nin katılmaması protesto eden Müslümanların kavgacı tavırlarının ve bazı Hintli otoritelerinin bu grupları ehlendirme hususundaki istekliliğinin tamamen aydınlanması gerekiyor. Ancak ifade özgürlüğünün telkin edici hikayesi içinde, olayın esas siyasi anlamı da kayboluyor. Bana göre buradaki asıl mesele ne Rüşdi ne de bazı Müslümanların rencide olan dini duyguları. Aksine bu ünlü yazar, neredeyse her davanın reklamının yapılabileceği bir reklam panosu haline getirildi. İşte tamamen bu işlevsel maske yüzünden Rüşdi Hindistan'da tanınıyor, gerek "Salman Rüşdi"nin ülkedeki ifade özgürlüğünün kuşatma altında olması temsil ettiği ünlüler, gerekse de Rüşdi'nin aleyhinde konuşarak birçok alakasız amaç için görünürlik sağlayanlar tarafından. Bu bağlamda şeytan Ayetleri'nden beri edebiyat alanındaki ünlü günden güne eriyen Rüşdi artık bir yazar olmaktan çok önce kendi hayali karakterlerinden birine, bazıları için Gibreel Farishta'ya, bazıları için de Mahound'a dönüşüyor. Jaipur tartışmasında sorun yaratmayan tek şey teolojiden beslenmiş bir ifade özgürlüğü saldırısıdır.

Özgürlük Platformu

Thirteen languages. Ten principles. One conversation.

<https://freespeechdebate.com/tr>

Tabii Rü'di'yi savunanların çoğu Rü'di'ye Jaipur'da savrulan tehditlerin yarattığı fırsatları farkında. Bu fırsatlar birkaç siyasi partinin Müslümanların oylarını kazanabilmek için türlü taklalar attığı Uttar Pradeş eyaletindeki siyasi seçim hesaplarıyla yakından bağlantılı. İşte tam da bu yüzden Rü'di'nin daha önce, 2007'de festivale katılması ve Hindistan'ı ziyaret etmesi genel anlamda hiçbir katkı yaratmamıştı. Fakat günümüz Hindistan'ındaki ifade özgürlüğünün deyişen yeri ve siyasetini daha ciddi anlamda düşünebilmek için bu olayları yakinen takip etmek yerine, Rü'di'nin destekçileri dini dogmaların sosyal hayatta yansayan boyutlarını sınırlandırmak adına bir anakronistik (*kronolojik hata ile ilgili olan*) bir hikayeye gömüldü. Böyle yaparak bu kişiler bu kadar "teolojik" olan bir davranış kendi düşmanlarının üzerine attılar. Kimse bir zerre olsun bu hikayeyi sorgulamadığı ya da karıştırlarının durumu eleştirel bir biçimde yakalamadığı, karıştırların tam da bu şekilde davrandıkları için azarlayıp durmalarına razı. Rü'di'nin kendisi buna sebep oldu aslında, Hindistanlı gazeteci Barkha Dutt'la yaptığı televizyon söyleşisinde oldukça yanlış bir biçimde Deoband'ın ulusal ilahiyat fakültesini, ki fakültenin genel sekreteri Rü'di'nin Jaipur'a yapacağı geziyi engellemeye çalışmıştı, Taliban'ın doğumundan sorumlu tutmuştu.

Rü'di'yi savunanlar Hindistan'ın ifade özgürlüğüne karşı yapılan saldırılara göz yummasının 1988'den beri, yani İeytan Ayetleri ilk defa yasaklandıktan beri, deyişmediğini ve bu göz yummanın Müslümanların oylarını kazanmak için bugün açık bir şekilde sergilendiğini iddia ediyorlar. Bu tarihe önceden planlanmış bir hakarete işaret ediyor. Her İeyin ebedi sayıldığı bir hesap için son yirmi yıl içerisinde Hindistan toplumunun geçirdiği büyük deyişimleri halihazırda yaptıkları gibi göz ardı ederek, kendilerinin de içinde bulunduğuların tartışmanların siyasi koşullarını belirleyen doğasının anlayamıyorlar bile. "Oyların garantilemek" için yapılan yaltakçılığın bir başka örneği olarak Hindistan tarihinde eş benzeri olmayan Uttar Pradeş'teki Müslüman temsilinin arkasındaki siyaset gösterilebilir. Gerçi bu durum Hindistan'ın tümü içinde aynı şekilde geçerli. Ülkenin herhangi bir güvenilir liderliğe sahip olmayan fakir ve dölünmüş büyük Müslüman nüfusu Hindistan'ın İngiliz sömürgesinden ayrıldığı 1947'den beri en büyük deyişimin eşisinde. O yıl Pakistan'ın da kurulmasıyla anlaşılabilir bir şekilde kendi siyasi karakterini kaybeden Hindistan'ın Müslümanları, geçen yarım yüzyılda ülkenin siyasetine çoğunlukla kendi fırsatları kendileri arayanlar, dilekçe sahipleri, rüvet yedirenler ya da en fazla yerel yönetimde güç dengesini elinde bulunduranlar olarak katıldılar.

Bugün bu Müslümanlar kendilerine ayrılan geniş siyasi noktalara gelme konusunda üpheliler (eşitimde ve istihdamda pozitif ayrımcılık ya da olumlu eylem gibi). Bu tür noktalar son yirmi yılda Hindistan'da aşkastlardan kimseleri siyasi güce taşımıştı. Birçok aşdan sorunlu ve çelişkili olsa da, bu tür pozitif ayrımcılık örnekleri yine de ülkede bugün siyasi entegrasyonun ve güçlenmenin sağlanabilmesinin temel yolunu oluşturuyor. Müslümanlar Hindistan'ın siyasi yaşamına tam anlamıyla entegre edilmediklerinden "dini" örgütlenmeye ve militanlaşmaya aşklar. Ancak Müslümanların kast sistemine uygulanan pozitif ayrımcılık yöntemleriyle entegre etmeye çalışmak dini bir örgütlenme sebebine dönüşürmekle kalmayıp aynı zamanda "cemaat"i sosyo-ekonomik çizgilerle ayırmaya çalışıyor. Bu çizgilere göre de "gerici" gruplar, "ilerici" gruplara tercih edilmeye çalışılıyor. Öyleyse, yalnızca dine dayalı bir Müslüman kardeşliği

Özgürlük Platformu

Thirteen languages. Ten principles. One conversation.

<https://freespeechdebate.com/tr>

yaratma çabası, bazıları'nın medyanın büyüteceği tartışmalar çökerek böyle bir olasılık yaratma ve böylece de Müslümanlar'ın siyasi hayattan uzaklaştırılması isteğine işaret ediyor. Örneğin, bunu Jaipur'daki koltuk kavgasında görmüştük. Çünkü Müslüman kardeşler gibi dayanışma örnekleri doğalar gereği oldukça savunmacı ve siyaseten de olumsuz tavırlar içerisindedirler. Bunun bir sonucu olarak da cemaat için herhangi bir gelecek tasavvur etmekten uzaktırlar. Ancak halkın bu gibi topluluklar çok da fazla desteklemediği düşünüldüğünde, bu girişimin Hindistan Müslümanları için başarısız olduğu anlaşılıyor.

Özgürlüğünü savunanlar için bu ve bunun gibi şeyler hiçbir sorun teşkil etmiyor. Zira netice itibarıyla kendilerini bu kadar meşgul etmekte olan bu olay pek kavrıyamıyorlar, çünkü onlara göre Rüşdi ve yazdıkları konuyla tamamen alakasız. Sanırım bu anlayışın kökeni, moda geçmişi ifade özgürlüğü lügatından kaynaklanıyor. Bu lügata göre ifade özgürlüğü kendisine yöneltilen teolojik ve diğer liberallikten uzak tehditlerden besleniyor.

1988'e neredeyse ortaçağ görünümü veren ve Müslüman protestolarının radikalizmesine sebep olan birkaç din değeri tırme duasını saymazsak, aslında "Rüşdi Olayı"nda bu durum söz konusu bile değildi. Bu olayda Müslüman protestocular arasında teolojik bir savaş en çok yaklaşımlar İngiltere'nin hakaret yasalarına dinin de eklenmesi gerektiğini savunanlardı. Başka bir deyişle uyumsuzlukta tek dini unsur Hristiyanlıkla alakalıydı, ve tabii bir de Müslüman göçmenlerin İngiliz toplumuna entegre olma istekleriyle. Aksi takdirde Rüşdi'yi protesto eden Müslümanlar, Rüşdi'nin Hz. Muhammet'i tasvirinden duydukları öfkeyi hakaret, aşağılama ve nefret söylemi ad altında laik bir dille dile getirirlerdi. Ayetullah Humeyni'nin meşhur fermanı bile teolojik bir referansa dayanmıyordu. Üstelik fermanın teolojik referansa dayanmamasının sebebi Humeyni'nin başlıca olduğu mezhebinden kimsenin Rüşdi'nin hakaret içeren kitabının dayandığı teolojik metin değeri olmadığıne kimsenin prim vermeyecek olmasıydı.

Büyük yazarların inceledikleri toplumlar ve konular hakkında ayrıcalıklı öngörüler olması gerekir, ancak Rüşdi kendisinin ününü geride bırakan bu uyumsuzlukta dini içeriğe odaklanırken tek başına değildi. Şeytan Ayetleri'ndeki kutsal kitaba yapılan metin değeri ilişkilerine fazlasıyla teolojik bir yaklaşımın yüklenmesi, Rüşdi'nin Müslüman düşmanları arasında herhangi bir tepkiye yol açmadı. Bu kadın ve erkekleri daha çok ilgilendiren mesele dini statüsünü kaybeden ve takipçilerinin gözünde bir gardiyana dönüşen peygamberi korumaktır. Çünkü peygamber artık dini bir simge olmaktan çoktan, bu kadın ve erkeklerin bireysel kimliklerinin bir parçası haline gelmişti. Esas olarak Allah'a zehir kusan saldırganlar, peygambere ve kitabına yapılan saldırılara karşı Müslüman dünyasında neden daha az tepki çektiği düşünüldüğünde, Allah'ın bir çeşit "ölme" halinden müzdarip olduğu ve peygamberin ve kitabının ise giderek artan bir şekilde doğüstü özelliklerinden yoksun bırakıldığına görüyoruz. İslam'ın küreselleşmesini gösteren ilk büyük olay olması bakımından, "Rüşdi Olayı" geleneksel metafiziğin ve teolojik otoritelerinin çökerek İslam'ın demokratikleşmesini işaret ediyordu. Öyle ki, Rüşdi olayı radikal Müslümanlar'ın eleştirilerinin çoğunun istediği gibi İslam için bir Reformasyon dönemini işaret ediyordu, her ne kadar bu kişiler böylesi bir olayın Hristiyan Avrupa için getirebileceği şiddet içeren sonuçlarının farkında olmasalar da.

İfade Özgürlüğü Platformu

Thirteen languages. Ten principles. One conversation.

<https://freespeechdebate.com/tr>

Rü'di'nin önceki eserlerinin bir hayranı olarak, 1988'de İeytan Ayetleri ilk yayınlandığında ne kadar çok hayal kırıklığına uğradım? hatırlıyorum. Benim gözümde kitap yeterince provakatif değildi, çünkü Müslüman dünyası için çok uzun zaman evvel önemsiz bir hale gelmi? ve neredeyse lisans eğitimi düzeyinde bir teoloji anlayışıyla yorumlandı. Kitabın rahatsız edici bulma sebeplerimden bir diğeri ise görünüşte uğradığı bu inancın sahiplerine hitap etmemesiydi. Bunun yerine aynı sömürgeci dönemdeki yazarlar gibi, yabancılar? memnun etmek ve takdirlerini kazanmak için yerli haber kaynaklarını araştırdı. Tabii ki bu Rü'di'ye İiddet içeren tehditler savurmay? ya da kitabın yasaklamay? me?ru k?lmaz, ancak bu olayda benim ilginç bulduğum mesele olayın gelişme sürecinde Müslüman muhaliflerin dinlerini konu alan bu diyalog? diyaloğa kendilerini zorla sokmay? bağlamalarıydı. Her ne kadar kabul edilemez olursa olsunlar, bu tehditler Rü'di'ye ifade özgürlüğü adına gerçek bir kahraman olma olanağına tanrı?d. Ancak Rü'di hiçbir zaman kendi inançları hakkında yüreklilik gösteremedi. İlk olarak, polisin silahlı saldırılardan dolayı Hintli vatandaşların öldüğü bir ortamda kitabın yasaklanması için Rajiv Gandhi'ye duydu?u nefreti dile getirdi. Sonrasında gerçekten de pişmanlık duydu?u dikkate alınmadığı zaman bir kez daha sözünü geri almak için, İran hükümetinden bu kitabın yazdığı için özür diledi.

Jaipur'da bile Rü'di'ye yöneltilen inandırıcı bir tehdit yoktu. Rü'di zaten Barka Dutt'la yaptığı televizyon söyleşisinde bunu itiraf etti. İfade özgürlüğünün büyük bir savunucusu olarak, bağışları?n? olas? bir saldırıdan korumak amacıyla geri çekildiğini söyledi. Bunlar hiç kuşkusuz asil duygular. Ancak hükümet ve Rü'di'yi destekleyenler sürekli karşı karşıya bu tehditlerle yüzleşmek adına harekete geçebilir, Rü'di'nin İehre gelişimiyle birlikte kalabalıklar? kontrol altına alabilir ve binalar? güvenlik altına tutabilirdi. İfade özgürlüğü adına bu riski almaya değermiydi? Ancak bu prensibin öncüleri, Hindistan'a bağışsızlığı kazandıran nitelikte bir yüreklilik göstermekten her zaman kaçınımlardır. Bunun yerine bu davranışlar dümanlara karşı devletin baskı? güçlerinin konuşulması yönünde çar?da bulundular. Tabii yasada belirtildiği üzere böyle bir koruma isteme hakkına sahipler, ama bu kadar derinden bağış? oldukları bir prensibin dahi arkasında durmamaları insanın cesaretini kırıyor. Bu üzücü olay esnasında onurlu davranışlar sadece Jaipur Edebiyat Festivali'nin organizatörleri olmuştur. Kendi kurumları?na, sponsorları?na, katılımcıları?na ve izleyicilerine karşı sorumlulukları?n farkında olan organizatörler, etkinliği yaydan çekmekle tehdit edenlerin suçu ifade özgürlüğüne atmaları?n ne kadar s? oldu?unu anlamı?lardı. Belki de ülkedeki hiçbir siyasi partinin bu tartışmaya bulaşmaması?n oyverenleri yabancılaştırmasıyla bir alakası yoktur, bu her ne kadar bir rakibi yenip skor tablosuna puan işletmek anlamına bile gelse. Bu olay, daha ziyade Rü'di'nin bugünün Hindistan'ında modasının geçtiğinin farkına varmaları?ndan kaynaklanıyordu, özellikle de Hindistan'da yeni yeni oluşan sorunlar ve demokratik gelecek vaat eden gelişmeler hesaba katılırsa..

Faisal Devji, Oxford Üniversitesi'ne bağlı St Antony's Koleji'nde Hint tarihi üzerine okutmanlık yapıyor. Ayrıca Cihat'ın Görünümü: Militanlık, Ahlak, Modernite ve İnsanlık Arayan Terorist: Militan İslam ve Küresel Siyaset isimli iki kitabın yazarıdır.

Free Speech Özgürlüğü Platformu

Thirteen languages. Ten principles. One conversation.

<https://freespeechdebate.com/tr>

Bu makele ilk olarak, güncel olaylar? konu alan ve her çeyrek y?lda bir yay?nlanan internet bülteni [Current Intelligence](#) 'de 30 Ocak 2012'de yay?nlanm??t?. Thesiger & Company Limited izniyle burada tekrak yay?nlanm??t?r.

Yay?nland?March 13, 2012